ژمارە (٦) تشرینی دووەمی ٢٠٢١ زایینی - سەرما وەزی ٢٧٢١ی کوردی

گۆڤارێکی مانگانەی ئەدەبی و ڕۆشنبیریی گشتییە
ناوەندی هەولێری مەکتەبی ڕاگەیاندنی
یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەریدەکات

سەرپەرشتیاری گشتی
بێکەس حەمە قادر

سەرنووسەر
سمکۆ عەبدولکەریم

کاری هونەرمەند: شێروان ئیسماعیل

هەولێر - شەقامی ١٠٠ مەتری
نزیک کۆلێژی دەرمانساز

govaridiwan@gmail.com

دیزاین: ئاسۆ حەسەن ئەحمەد
٠٧٥٠٤٤٧١٨٢١

دیوان

لە خۆوە هەڵسوکەوتکردن لە گەڵ زمان، گرفتێکی گەورەی نووسینی زۆر لە نووسەرانی کوردە. ڕاستە هەرشتێک دەڵێین، یەکسەر خەتاکەی بۆ ئەوە دەگەڕێنینەوە کە زمانی (ستاندارد)مان نییە.

من لەدەرەوەی ئەم خەتایە، بۆچوونەکانم لەو ڕوانگەیەوە دەخەمەڕوو کە ڕۆژانە ڕووبەڕووی کۆمەڵێک وشە و چەمک دەبینەوە، کە هەر نووسەرە و بە ویست و تێگەیشتنی خۆی دەینووسێ. ئەگەرچی هەندێکیان بە لێووردبوونەوەیەکی تەواو دەینووسن، بەڵام بەشیکیشیان هەرچۆنێک بەسەر زاریاندا دێ، وایدەنووسن، پێیداناچنەوە، لەکاتێکدا زمانی نووسین هەتا لێی بخەفتێی پووخت و جوان و ڕەوانتر دەبێت.

من لەو بەشەی نووسینەمدا نموونە بە بۆچوونی نووسەرێکی وەک فەرهاد شاکەلی دەهێنمەوە، بۆ سەلماندنی هەندێک لەو ڕاستیانەی باسم کرد.

فەرهاد شاکەلی لەپێشەکی کتێبی کۆدیداری (زمانی گەردەلوول خەونی شنەبا) پەرۆشی خۆی بۆ زمان و فەرهەنگی کوردی دەربڕیوە.

شاکەلی بۆچوونی وایە کە نووسینی وشەی (فەرهەنگ) لەبەرامبەر (Culture)ی ئینگلیزی و (ثقافة)ی عەرەبی گونجاوترە، بەومانایەی پێیوایە وشەی (ڕۆشنبیر و ڕووناکبیری) هەرگیز ناکرێ لەبەرامبەر (کەلچەر، کولتوور، ثەقافە)دا بنووسرێت. لەکاتێکدا ئەگەر ئەو بۆچوونەی شاکەلی ببێتە هۆی مشتومڕ و گفتوگۆی لەبارەوە بکرێت، ئەوە چەندین بۆچوونی جیاوازی ئەومان گوێ لێدەبێ.

فەرهاد شاکەلی ڕەخنە دەگرێت و دەڵێ: (ئەمڕۆ لە کوردستاندا یەک تاکە کتێب، یەک تاکە گۆڤار، یەک تاکە ڕۆژنامە و حەفتەنامە و مانگانە و وەرزنامە نییە کە بە کوردییەکی ڕاست و بە ڕێنووسێکی ڕاست نووسرابێت).

ئەگەر دیقەتی ئەو پارچە نووسینەی شاکەلی بدەین، کە ڕەخنەیە لەکتێب و بڵاوکراوەکان، ئەوە دەبێ لەخودی ئەو شێوە نووسینەی ئەوەوە دەست پێ بکەین، چونکە ئەوە نووسەرانن دەنووسن نەک بڵاوکراوەکان، واتە سەرەتا دەبێ خودی ڕەخنەکە لەخودی نووسەران بگیرێ. جگە لەوەی دارشتنەکەشی هی ئەوەیە توانجی لێبدرێ، چونکە لە کۆی (٢٨) وشەیدا سێ جار (یەک تاکە)ی نووسیوە، کە یەک جار بەس بوو، واتە(یەک تاکە کتێب، گۆڤار، ڕۆژنامە ....) هەروەها دووجار وشەی (ڕاست)ی نووسیوە، کە یەک جار بەس بوو، واتە (بەکوردی و ڕێنووسێکی ڕاست).

لەم چوارچێوەیەدا دەکرێ هەموو لایەک پشتگیری لەو شێوازە نووسینە بکەین کە دروست و کوردیترە.

سەرنووسەر

لەم ژمارەیەدا

*** دۆسییە:**

١. لەو ڕۆژەوە ئەم ڕۆشنبیرە بلیمەتەم ناسی/ د. مارف خەزنەدار ل٤
٢. عەبدولخالیق مەعرووف .. ژیان و ڕۆڵی .... / د. فەرەیدون عەبدولڕەحیم عەبدوڵڵا ل٨
٣. عەبدولخالیق مەعرووف لە گۆڤاری نووسەری کوردستان/ نەوزاد عەلی ئەحمەد ل٢٠
٤. سەرە قەڵەمێکی بەڵگەیی... لەمەڕ تیرۆرکردنی عەبدولخالیق مەعرووف/ مومتاز حەیدەری ل٢٠
٥. عەبدولخالیق کتێبێک بوو شـەهید کـرا/ حەمەکەریم هەورامی ل٢٤
٦. شەهیدی قەڵەم و پێشمەرگەی دێرین عەبدولخالیق مەعرووف/ موحسین ئاوارە ل٢٨
٧. گرژی نێوان شێرکۆ بێکەس و عەبدولخالیق مەعرووف/ هەڤاڵ کوێستانی ل٣٠
٨. غافڵکوژییەکەی عەبدولخالیق مەعرووف لە کونجی زیندانی ئەمنی هەولێردا/ حەسەن یاسین ل٣٢
٩. بڵندگۆکەی عەبدولخالق مەعرووف لەناو خوێندکاراندا/ ستار محەمد ئەمین ل٣٤
١٠. دوا دیداری عەبدولخالیق مەعرووف لەگەڵ هەڤاڵ مام جەلال ـ دا/ فارووق جەمیل ل٣٥
١١. بیرەوەریەک دەربارەی کاک عبدالخالقی مامۆستا و لێزان/ نووسینی: مام جەلال ل٣٦
١٢. بەیاننامـەی مەکتەبی سیاسی یـەکێتـیی دەربارەی شـەهیدبوونی عەبدولخالق مەعرووف ل٣٨
١٣. بەیاننامـەی یـەکێتـیی نووسـەرانی کوردسـتان دەربارەی شـەهیدبوونی عەبدولخالق مەعرووف ل٣٩
١٤. عەبدولخالق مەعرووف لە دیدی (کاکە مەم)دا ل٤١
١٥. گەڕان و سۆراخ/ سمکۆ عەبدولکەریم ل٤٢
١٦. عەبدولخالیق مەعرووف لە یادگاری کوردستانی نوێ دا/ ڕەوەست نەوزاد ل٤٤

*** مێژوویی:**

١. هەولێر لە سەرچاوەکانی سریانیدا/ ن: د. فەرسەت مەرعی – و: حەسەن یاسین ل٤٦
٢. بزووتنەوەی سمکۆ و پرسی نەتەوەیی کورد/ ن: ڕزگار بەرفروخت – و: ڕێباز مستەفا ل٥٦
٣. یادداشتی ڕۆژانێک لە ئەرشیفخانەی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی دا/ موحەممەد گەڵاڵەیی ل٦٦

*** ڕەخنە و لێکۆڵینەوە:**

١. ڕەخنەیەکی پراکتیکی لە ڕۆمانی داگیرکردنی تاریکی/ محەمەد کەریم ل٧٦
٢. تێگەیشتنم بۆ (ڕاستییەکی ڕەها)ی حەمە عەباسی شاعیر/ ڕەزا سەید گوڵ بەرزنجی ل٨٦
٣. هەلاتگەرییا فەقێ تەیران/ محسن عەبدولرەحمان ل٩٢

*** دەق:**

١. پاسوێردی ژیان/ گۆران سەباح ل١٠٠
٢. ژنێکی پڕ پڕ لە درۆم/ چنوور نامق ل١٠٤
٣. دڵت لام نەبێ/ هەریار جەمیل رەنجبەر ل١٠٥
٤. تنێ ئەز و چانتا خوە دێ سەفەرێ کەین!/ ڤین عارف ل١٠٦

*** ڕۆشنبیریی گشتی:**

١. کاتێک بەهایەک بۆ فیکر و فەلسەفە نامێنێ/ سمکۆ عەبدولکەریم ل١٠٦

*** دیدار:**

١– لەگەڵ (یاقووب خزری)دا / دیداری ڕۆستەم خامۆش ل١١٢

*** هونەری:**

١. لەنێوان ڕیالیزم و ئێکسپریسیۆنیزم/ ئا: ڕەوەند محەمەد جەمیل ل١٢٠
٢. ئەزموون و تێڕوانین .. لە ژیانی شێوەکاری کورد ئەحمەد کاکە سوور/ ئاشتی گەرمیانی/ هۆڵەندا ل١٢٢
٣. گۆرانیی (سۆفی) ی خالید ڕەشید لە ڕوانگەی سۆفیزمەوە/ نێچیروان شوانی ل١٢٤

*** خوێندنەوەی کتێب:**

١. ژیانی من، یان ژیانێک لە پێناو نەتەوەدا؟/ سەدیق سەعید ڕواندزی ل١٢٦
٢. کتێبی کردنەوەی دەقەکان/ دیوان ل١٢٨

*** لەبری بیرەوەری:**

١. (سەعدوڵلا پەرۆش)م چۆن ناسی؟/ نازم دڵبەند ل١٣٠

*** وێستگەی دیوان:**

١. قەندیل بەغدای هەژاند .. / عەبدولواحید ئیدریس شەریف ل١٣٤
٢. مام عەولا .. بۆیاغچییەکەی بۆخارست کێیە .. ؟!/ د. ئەحمەد حەمەدئەمین ل١٣٦
چیرۆکفرۆش/ ڕەسوڵ بەختیار ل١٣٧
چینی خۆیی/ موحسین چینی ل١٣٨

*** لاپەڕە ١٤٤:**

١– پێشانگەی کتێب / بێکەس حەمە قادر ل١٤٤

مام عەولا .. بۆیاغچییەکەی بۆخارست کێیە .. ؟!

د. ئەحمەد حەمەدئەمین

کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا لە ٢٢ تا ٢٦ی ئابی ١٩٦٠ پێنجەمین کۆنگرەی خۆی لە بەرلین گرێدا. حیلمی عەلی شەریف، کە ئەو کاتە ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان و ئەندامی دەستەی کارگێڕی ڕۆژنامەی خەبات بوو، بە نوێنەرایەتی ڕۆژنامەکە بەشداری لە کۆنگرەکەدا دەکات.
حیلمی عەلی شەریف لە دوای گەڕانەوەیدا، لەچەند وتارێکدا وردەکاری کۆنگرەکەی نووسیوە و پێشکەش بە خوێنەرانی ڕۆژنامەی خەباتی کردوون. بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە نووسینی وتارێکییەتی بە ناونیشانی (صباغ كردي في بخارست) ناوبراو لە وتارەکەیدا نووسیویەتی لەدەمی کردنەوەی کۆنگرەی کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد ژمارەیەکی بەرچاو بروسکە و نامەی پیرۆزبایی خوێندرانەوە، بەڵام ئەوەی لە هەموویان زیاتر جێگای سەرنجی ئامادەبووان بوو، بروسکە و سڵاوی بۆیاغچییەکی کورد و هاوڕێکانی بوو، کە لە بۆخارستی پایتەختی ڕۆمانیا بۆ کۆنگرەکەیان ناردبوو، تێدا هیوای سەرکەوتنیان بۆ کۆنگرەکە خواستبوو. حیلمی نووسیویەتی ناوەڕۆکی نامەی بۆیاغچییە کوردەکە بە زمانێکی زۆر سادە نووسرا بوو، گوزارشتی لە سروشتی سادەیی بۆیاغچییەکی کوردی ئاوارە دەکرد.
تائێرە وتارەکەی حیلمی عەلی شەریف باسی ڕووداوەکانی ناو کۆنگرەی پێنجەمی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردە لە ئەوروپا. وەلێ دواتر هاتۆتە سەر چۆنییەتی ئەنجامدانی دیدار لەگەڵ ئەو بۆیاغچییە کوردەدا. حیلمی عەلی شەریف دەگێڕێتەوە، لەو دەمەدا ڕوشدی عەلی شەریفی برای لەگەڵ ژمارەیەکی دیکەی خوێندکاری کورد لە بۆخارستی پایتەختی ڕۆمانیا خەریکی خوێندن بوون و لە ڕێگای گەڕانەوەیدا سەردانی کردوون. لەبەر ئەوەش کە بابەتی بروسکەی بۆیاغچییە کوردەکەی بۆخارست سەرنجی ڕاکێشا بوو، لە دەمی گەیشتنی بۆ لای ڕوشدی برای و هاوڕێکانی ئەو باس و خواسەی لەگەڵ کردوونەتەوە و پەرۆشی ئەوە بوو، ئەو کوردە بدۆزنەوە.
حیلمی عەلی شەریف نووسیویەتی: لەگەڵ ڕوشدی و ئەحمەد شێخ ڕەئوف کەوتینە سوراغکردنی، بەر لەوەی بە دیداری بگەم، لەخۆم دەپرسی ئەو کوردە چۆن گەیشتووتە بۆخارست؟ بۆچی دەبێت لە ڕۆمانیاش بۆیاغچیی بێت؟، ئایا ئەو کوردستان و گەلی کوردی بیرماوە؟، ئایا زمانی کوردی بیر نەچووە؟ ئەو پرسیارانە و پرسیاری دیکەش هزری سەرقاڵ کردبووم، بیرم لە کێشەی نەتەوەکەم دەکردەوە، کە چۆن داگیرکەران و حکومەتە دواکەوتووەکان مافی پێشێل دەکەن.
بە گوێرەی گێڕانەوەکەی حیلمی عەلی شەریف بێت لە پاڵ دیوارێکی ناوەڕاستی شاری بۆخارست لە مەیدانی بۆیاغچییەکاندا بەدیداری ئەو کوردە گەیشتوون. حیلمی نووسیویەتی: کە سڵاومان لێکرد لەبەرمان هەڵسایەوە و لە ڕووخساریدا هەستمان بە گەشانەوەیەک کرد، بە تایبەتی دوای ئەوەی خۆمان ناساند، زانی لە باشووری کوردستان هاتووم و بەو نزیکانە دەگەڕێمەوە.
شایەنی گوتنە، دوای خۆناساندنی هەردوولا، حیلمی عەلی شەریف وەک ڕۆژنامەنووسێک دەکەوێتە پرسیارکردن لە بارەی ناو و چۆنییەتی گەیشتنی بە ڕۆمانیا. حیلمی نووسیویەتی: بە پەرۆشەوە قسەی بۆ دەکردین و لە قسەکانیدا بە کوردی و تێکەڵەیەک بە وشەی ڕۆمانی قسەی دەکرد.
لە وتارەکەی حیلمی عەلی شەریفدا بۆمان ڕوون دەبێتەوە، ئەو کوردە ناوی مام عەولا بووە، بە بنەچە خەڵکی شاری سنەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بووە، لە ڕۆژگاری شۆڕشی شێخ مەحموودا هاتۆتە باشووری کوردستان، پاشان ڕووی کردۆتە باکووری کوردستان و لە نزیکەوە شۆڕش و ڕاپەڕینەکانی ئەوێی بینوە.
مام عەولا لە ئەنجامی جێبەجێکردنی سیاسەتی سەرکوتکاری و کۆچ پێکردنی زۆرەملی مستەفا کەمال، بۆ ڕۆژئاوای تورکیا گواستراوەتەوە، وەلێ لەبەر زوڵم و ستەمی تورکەکان ڕایکردووە و لە شاری بۆخارست لەگەڵ سێ کورد دیکەدا گیرساونەتەوە.
حیلمی عەلی شەریف لە کۆتایی وتارەکەیدا بە تاسەوە باسی هەڵوێست و پەرۆشی مام عەولا بۆ کوردستان و بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەکەی دەکات و بەرزی دەنرخێت، هەر ئەوەش وایکردووە سڵاو و ڕێز بۆ مام عەولا و تێکڕایی ئەوانەی وەک ئەو بیردەکەنەوە بنێرێت.

سەرچاوە: حلمي علي شريف، صباغ كردي في بوخارست، جريدة خبات، العدد (٣٣٠) ١٩٦٠/١٠/٥، ص٨.